

Қ.И. Ильясова¹, Г.А. Медиева²

¹Қазақ бас сәулет-құрылыс академиясы, Алматы,

²экономика ғылымдарының докторы, Жасыл технологиялар және инвестициялық жобалардың халықаралық орталығы жанындағы Ғылыми-техникалық даму басқармасы және ҒТК кеңсесі, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы

ТУРИСТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМ ҚҰРЫЛЫСЫН ДАМУ

Аңдатпа. Бұл мақалада туристік инфрақұрылым құрылысын дамыту қарастырылады, ҚР-дағы туристік инфрақұрылымдар құрылысын көрсететін статистика комитетінің деректері келтірілген.

Түйін сөздер: инфрақұрылым, құрылыс, туризм, мемлекеттік туризм бағдарламасы.

Қазақстан тиімді геосаяси жағдайға ие бола отырып, елеулі табиғи-рекреациялық ресурстарға және әлемдік мәдени және тарихи мұра объектілеріне (ЮНЕСКО-ның дүниежүзілік мәдени мұра тізіміне 11 объект енгізілген), бірегей табиғи әртүрлілікке ие бола отырып, жаңа туристік өнімдерді дамыту әлеуеті және әлемдік туризм картасында ірі ойыншы болу үшін барлық қажетті базалық алғышарттар бар.

Елге келетін әрбір турист сағат сайын орташа есеппен 20 АҚШ долларын жұмсайды, 30 турист – бір жұмыс орнын құрайды. Орта есеппен алғанда, бір шетелдік турист әлемдік нарыққа тоғыз тонна тас көмірді, немесе он бес тонна мұнайды, немесе екі тонна жоғары сұрыпты бидайды шығарумен пара-пар табыс әкеле алады екен. Сонымен қатар, шикізатты сату елдің энерготасымалдаушылары сарқылады, ал туризм ресурстарды қалпына келтіру үшін жұмыс істейді. Сондықтан да туризмнің экономиканың бір саласы ретінде атқаратын рөлі жоғары.

Дегенмен Қазақстанның туристік нарығы әлі де төмен қарқын мен даму деңгейін көрсетуде. Қазіргі уақытта Қазақстанның ЖІӨ-дегі туризмнің үлесі дамыған елдердің көрсеткіштерінен ғана емес, сондай-ақ орташа әлемдік деңгейден де әлдеқайда төмен.

Қолда бар ақпаратты талдау Қазақстанның туризм саласындағы өсуін бірқатар факторлар ұстап тұратынын көрсетеді, олардың ішінде:

- инфрақұрылымды (тұтастай алғанда туризмді, атап айтқанда) және сервисті дамытудың төмен деңгейі;

- туризмді дамыту мен ынталандырудың заңнамалық базасының жеткіліксіздігі;

- ішкі және шығу туризміне, үлгілік қызметтер мен өнімдерге бағдарлану [2].

Қазақстан Республикасына туристік ағындарды ұлғайту мақсатында кедергілерді азайту және саланы стратегиялық жоспарлау арқылы саланың

әлеуетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасау қажет. Туристік саланы дамытудың түйінді проблемалары коммуникациямен байланысты.

Бірінші проблема – туристік нарыққа қатысушылардың (туроператорлар, турагенттер, туристік объектілер, қызмет көрсетушілер, қауымдастықтар, орталық және жергілікті атқарушы органдар және т.б.) арасында дұрыс жолға қойылған байланыстың, үйлестірудің және тиімді өзара әрекеттесудің болмауы.

Екінші мәселе – қазақстандық туристік дестинациялардың әлсіз брендингі, маркетингі және ілгерілету, ішкі нарықта да Қазақстанның туристік жерлері туралы ақпараттық қамтамасыз етудің жеткіліксіздігі.

Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының шешуі тиіс негізгі міндеттері (1-сурет).

Дамыған туристік ресурстар туристік дестинацияның қолжетімділігін, туристердің болу жайлылығын жеткілікті дәрежеде қамтамасыз етеді, мемлекет пен кәсіпкерлерге елеулі табыс әкеледі.

туристік ресурстарды дамыту	
туристік дестинациялар мен объектілердің көліктік қолжетімділігін қамтамасыз ету;	
туристік саланың инвестициялық тартымдылығын арттыру;	
елде қолайлы туристік ахвал жасау	
туристік өнімдер мен қызметтердің сапасы мен қолжетімділігін арттыру;	
маркетингтің тиімділігін арттыру және ұлттық туристік брендті ілгерілету;	

1-сурет – Саланың негізгі проблемалары мен шешуі тиіс негізгі міндеттер

Қазақстанның Туризм статистикасы көрсеткіштерін қалыптастыруда туристік инфрақұрылым объектілері қызметінің көрсеткіштері – объектілердің саны, оларға қызмет көрсеткен келушілердің саны, көрсетілген қызметтердің көлемі маңызды рөл атқарады. Сондай-ақ, туристік инфрақұрылым кәсіпорындарының көрсеткіштері елдің ЖІӨ-ге сала ретінде туризмнің үлесін есептеу кезінде маңызды.

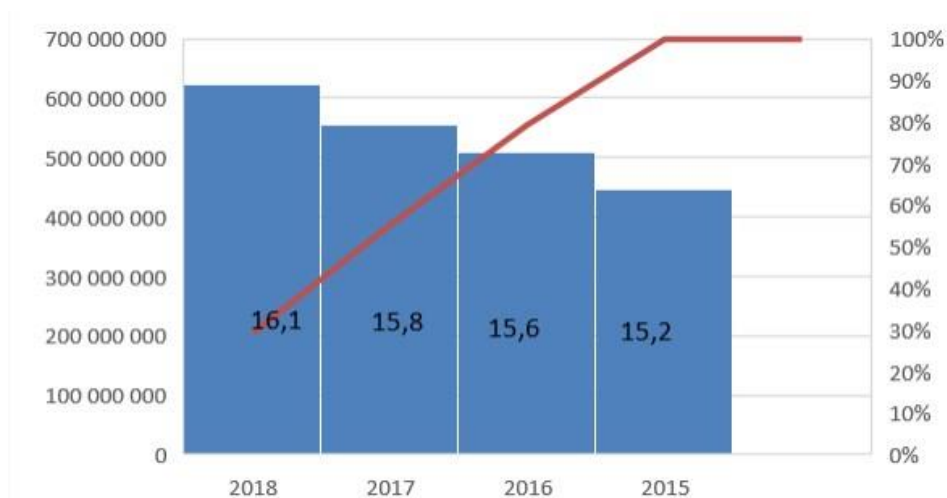
Жыл сайын Қазақстанның туристік инфрақұрылымы кәсіпорындарының саны тұрақты өсуде. Алайда, қонақ үйлердің саны жылына 8,5%-ға ұлғайған жағдайда, толтырудың орташа пайызы бұрынғы деңгейде қалады (соңғы бірнеше жылда орташа 22-25%). Демалыс пен ойын-сауықты, мәдениет пен спортты ұйымдастыру бойынша қызмет көрсететін объектілермен өндірілген өнім мен көрсетілген қызметтер көлемі жыл сайын 10-15%-ға өседі.

Туристік кластерлер өңірдің негізгі туристік-рекреациялық ресурстары базасында қалыптасады. Мысалы, Ұлы Жібек жолының кесіндісінде қонақ үйлер, керуен-сарайлар желісін салу үшін жағдай жасалады. Сондай-ақ Алматы, Ақмола және Маңғыстау облыстарында әлемдік деңгейдегі қазіргі заманғы көпфункционалды туристік орталықтар құру тұжырымдамасы әзірленуде. Осы жобалар бойынша инвестициялар тартудың жоспарланған сомасы 30 млрд.

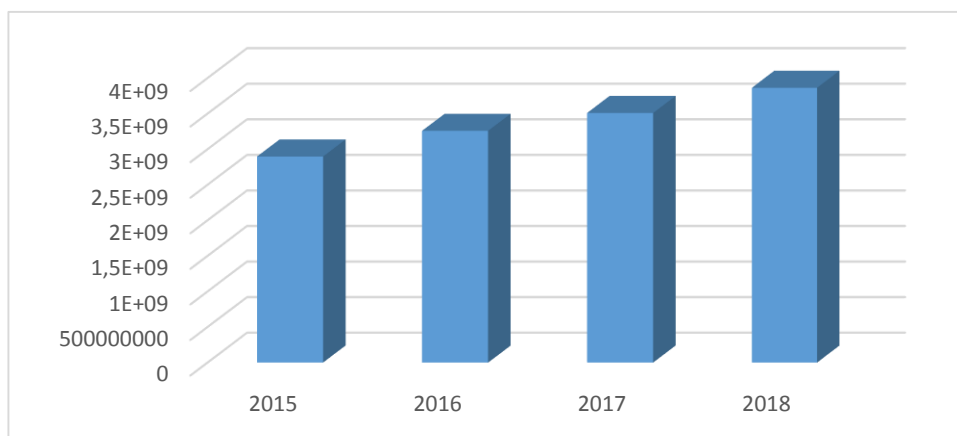
Ішкі туризм үшін ең үлкен қызығушылық автомобиль көлігі. Мұнда сондай-ақ туристер арасында автомобиль жолдарының танымалдығына талдау жүргізу және автожолдардың сапасын жақсарту, жол бойындағы инфрақұрылымды дамыту, мотельдер құру мақсатында нақ осы бағыттарға назар аудару қажет.

Өңірлерде жол бойындағы туристік инфрақұрылымның жай-күйін бақылау және талдау мақсатында жобаланатын Жол картасына бірегей туристік демалыс аймақтарына, археология, тарих және табиғат ескерткіштеріне апаратын республикалық трассалар мен жергілікті жолдарда бар және перспективалы объектілерді салу үшін жұмыс комиссияларын құру көзделеді [1].

Ішкі туризм үшін ең үлкен қызығушылық автомобиль көлігі. Мұнда сондай-ақ туристер арасында автомобиль жолдарының танымалдығына талдау жүргізу және автожолдардың сапасын жақсарту, жол бойындағы инфрақұрылымды дамыту, мотельдер құру мақсатында нақ осы бағыттарға назар аударылуда.

2-сурет – Жолдар мен автомагистральдар құрылыстарының үлесі [3]

3-сурет – Орындалған құрылыс жұмыстарының (көрсетілген қызметтерінің) көлемі

Бәсекеге қабілетті туристік индустрияны дамыту үшін Батыс Еуропа – Батыс Қытай халықаралық көлік дәлізін салу маңызды стратегиялық маңызға ие. Дәл осы көлік дәлізі шеңберінде еліміздің ұлттық туристік кластерін құру жоспарланып отыр, бұл республиканың туризміне тек Орталық Азия өңірінде ғана емес, Азия-Тынық мұхиты және Еуропа рыноктарында туристік нарықта өз орнын алуға мүмкіндік береді. Ұзындығы 2700 км аталған көлік дәлізі Қазақстанның бес облысының (Алматы, Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан, Қызылорда және Ақтөбе) аумағы арқылы өтеді, оның жүру жолында бес миллионға жуық адам тұрады. Туристік кластерді құру шеңберінде көрсетілген көлік дәлізінің бойында жол бойындағы инфрақұрылымның 30 объектісін, әрбір 600 км сайын 8 мотельді ірі туристік кешендердің жобаларын салу қолға алынды.

4-сурет – 2017-2018 жылдарға Қазақстан Республикасының бойынша келушілер саны

Өңірлерде жол бойындағы туристік инфрақұрылымның жай-күйін бақылау және талдау мақсатында жобаланатын Жол картасына бірегей туристік демалыс аймақтарына, археология, тарих және табиғат ескерткіштеріне

апаратын республикалық трассалар мен жергілікті жолдарда бар және перспективалы объектілерді салу үшін жұмыс комиссияларын құру көзделеді.

Әлемдік экономиканың қазіргі даму жағдайында туризм жетекші және серпінді дамып келе жатқан салалардың біріне айналууда. Туризм экономиканың негізгі секторларын (көлік, байланыс, құрылыс, ауыл шаруашылығы, жаппай тұтыну тауарларын өндіру) дамытуға бюджетке түсетін салық түсімдері, жұмыс орындарының санын арттыру, шетел валютасының ағыны есебінен үлес қосады [4].

Халықаралық тәжірибеге сүйенсек, мемлекеттік-жекешелік әріптестік тетіктері мен мемлекеттік қолдау шаралары туризм индустриясын басты серпінді дамыту факторларының бірі болып табылады.

Туристік инфрақұрылымы дамыған елдерде сала мемлекет пен жеке инвестициялардың белсенді қолдауымен дамып жатыр:

1. Испанияда мемлекет жобаның 30% гранттық субсидиялауды жүзеге асырады;

2. Португалияда мемлекет туризм объектілерін салуға 10 жылға дейін пайызсыз кредит береді;

3. Малайзияда салықтан толығымен босату көзделген;

4. Оңтүстік Африка Республикасында Халықаралық нарыққа қолжетімділікті қолдау бағдарламасы мен Туризм саласындағы ШОБ сапасын арттыру бағдарламасында көрмелерге, шоу-румдарға қатысу, сапа белгілерін алу (НАССР, ISO) және т.б. шығыстарының 30-50% мемлекет тарапынан өтеу көзделген.

Инфрақұрылым туристердің қанағаттану деңгейіне тікелей әсер етеді, сондықтан туристік өнімдермен қатар туристердің әсеріне әсер ететін міндетті фактор ретінде межелі инфрақұрылым қарастырылады. Инфрақұрылымның дамуын салыстыру кезінде туристік және туристік бәсекеге қабілеттілік индексі негізге алынады. Бұл индекс дамыған инфрақұрылымның көрсеткіші ретінде туристік инфрақұрылымның сапасын, ірі автокөлік жалдайтын компаниялардың болуын, банкоматтардың санын, қонақүй бөлмелерінің санын ескереді [5].

Инфрақұрылымның маңыздылығын бағаламауға болмайды. Бұл соңғы 40 жылдағы инфрақұрылымның айтарлықтай дамуы, БАӘ-де туризмнің дамуына және осы елдің аймақтағы жетекші бағытқа айналуына ықпал етті. Сонымен бірге БАӘ инфрақұрылымға жүздеген миллиард доллар инвестиция салуды жалғастыруда.

Инфрақұрылым құрылыстарын дамыту бойынша келесі іс-шаралар жасалынууда:

1. Танымал туристік жерлерде инфрақұрылымды дамыту бойынша құрылыс жобалары инвестициялануда және де мемлекет тарапынан субсидиялар мен әртүрлі жеңілдіктер қарастырылууда;

2. Кәсіпкерлік субъектілерімен бірге туристік инфрақұрылымның сапасын жақсарту бойынша жұмыстар жүргізілууда;

3. Қазақстанға автокөлік жалдау компанияларын тарту қолға алынууда.

4. Қазақстанның танымал курорттарында арзан қонақ үйлер мен курорттар құрылыстарына инвестициялар тартылуда.

Мемлекет тарапынан неғұрлым перспективалы туристік дестинациялар мен туристік өнімді дамыту бойынша аймақтық, өңірлік стратегиялар қарастырылып, туристік нысандардың және туристік инфрақұрылым құрылыстарына басты мән берілуі көзделген.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының туризм саласын дамытудың 2019 – 2025 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000360>
2. Медиева Г.А. Новый этап развития туризма в Казахстане: экономические и технологические вопросы и перспективы // Международный научный журнал РАЕ «Фундаментальные и прикладные исследования», сентябрь, 2017. /Майгожина Г./ (РФ, журнал входит в базу данных РИНЦ, Импакт фактор – 0,728). <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=11876>
3. Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан. stat.gov.kz
4. Ильясова К.И. Современное состояние и строительство объектов инфраструктуры туризма в Республике Казахста /Баймолдина С.Ж., Медиева Г.А./ «Новая экономика». Спецвыпуск «Экономика в строительстве». – 2019. – №2. – С. 82-90.
5. Стратегии внутрирегионального экономического взаимодействия стран центральной Азии в условиях глобальных вызовов: монография/ под ред. К.А. Туркеевой – Vienna, 2015. – С. 216. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=24128641>

В данной статье рассмотрено развитие строительства туристической инфраструктуры, по данным статистического комитета, в котором отражено строительство туристической инфраструктуры в Республике Казахстан.

Ключевые слова: инфраструктура, строительство, туризм, государственная туристическая программа.

This article considers the development of the construction of tourist infrastructure, the data of the Statistics Committee, which reflects the construction of tourist infrastructure in the Republic of Kazakhstan.

Key words: infrastructure, construction, tourism, state tourism program.